

7. *Стельмашук А.М.* Формування механізму управління інноваційним розвитком підприємств сфери виробництва будівельних матеріалів / А.М. Стельмашук // Інноваційна економіка. – 2015. – №4 (59). – С. 61-71.

8. *Шевченко В.О.* Стан і перспективи розвитку ринку будівельних матеріалів в Україні [Електронний ресурс] / В.О. Шевченко // Ефективна економіка. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com>.

9. *Жук І.О.* Виконання будівельних робіт в Україні за 2015 рік. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс] / І.О. Жук // Експрес-випуск. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

УДК 332.143

О.В. Черевко

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту та економічної безпеки,
Черкаський національний університет
ім. Богдана Хмельницького*

Ю.М. Радзіховська

*здобувач кафедри менеджменту та економічної безпеки,
Черкаський національний університет
ім. Богдана Хмельницького*

Вплив інформаційної прозорості ВНЗ на їхню економічну безпеку

Актуальність дослідження підтверджується існуванням численних рейтингових систем оцінювання ВНЗ. Відомості для аналізу стану цих закладів отримуються переважно з відкритих джерел, повнота яких має пряму залежність від інформаційної відкритості ВНЗ. Рейтингова позиція визначає конкурентоспроможність ВНЗ на ринку освітніх послуг, а остання є важливою умовою високого рівня економічної безпеки ВНЗ. Метою статті було обрано вивчення результатів моніторингу веб-сайтів вищих навчальних закладів та встановлення впливу інформаційної прозорості на їхню економічну безпеку. Дослідження полягають у візуалізації та аналітичному опрацюванні результатів двох незалежних моніторингів веб-сайтів вищих навчальних закладів, що були проведені в Україні з метою встановлення рівня їхньої інформаційної прозорості. Досліджено індикатори та показники, за якими проводиться діагностика рівня інформаційної прозорості ВНЗ. Встановлено факт суттєвої відмінності в структурі та змісті інформаційного наповнення веб-сайтів ВНЗ. Зроблено висновок про необхідність підвищення рівня інформаційної відкритості ВНЗ, зокрема через своєчасне наповнення контентом його офіційного сайту. Обґрунтовано, що офіційний сайт ВНЗ є стратегічно важливим інструментом інформаційної політики, за допомогою якого ВНЗ має змогу знаходити абітурієнтів, які відповідають вимогам університету.

Ключові слова: вищий навчальний заклад, економічна безпека, інформаційна прозорість, офіційний сайт, рейтинг.

А.В. Черевко

*доктор экономических наук, профессор,
профессор кафедры менеджмента
и экономической безопасности,
Черкасский национальный университет
им. Богдана Хмельницкого*

Ю.Н. Радзиховская

*соискатель кафедры менеджмента
и экономической безопасности,
Черкасский национальный университет
им. Богдана Хмельницкого*

Влияние информационной прозрачности ВУЗов на их экономическую безопасность

Актуальность исследования подтверждается существованием многочисленных рейтинговых систем оценки ВУЗов. Сведения для анализа состояния этих учреждений берутся преимущественно из открытых источников, полнота которых напрямую зависит от информационной открытости ВУЗов. Рейтинговая позиция определяет конкурентоспособность ВУЗа на рынке образовательных услуг, а последняя является важным условием высокого уровня экономической безопасности ВУЗа. Целью статьи выбрано изучение результатов мониторинга сайтов высших учебных заведений и установление влияния информационной прозрачности на их экономическую безопасность. Исследования заключаются в визуализации и аналитической обработке результатов двух независимых мониторингов сайтов высших учебных заведений, которые были проведены в Украине с целью установления уровня их информационной прозрачности. Исследованы индикаторы и показатели, по которым проводится диагностика уровня информационной прозрачности ВУЗов. Установлен факт существенного различия в информационном наполнении веб-сайтов ВУЗов, в частности путем своевременного наполнения контентом их официальных сайтов. Обосновано, что официальный сайт ВУЗа является стратегически важным инструментом информационной политики, с помощью которого ВУЗ имеет возможность находить абитуриентов, соответствующих требованиям университета.

Ключевые слова: высшее учебное заведение, экономическая безопасность, информационная прозрачность, официальный сайт, рейтинг.

O.V. Cherevko

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of Management and Economic Security Department
Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytsky*

Y.M. Radzikhovska

*External PhD Student of Management
and Economic Security Department,
Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytsky*

Impact of information transparency of HEIs on their economic security

Relevance of the research is confirmed by the existence of numerous rating systems for evaluation institution of higher education and information for the analysis of institutions is

obtained mainly from public sources, the fullness of which depends on the information openness of information transparency of institution of higher education. Rating position determines the competitiveness of universities in the educational market, and the latest is essential for a high level of economic security of information transparency of institution of higher education.

The aim of article is to study the results of monitoring of websites of higher educational institutions and to determine the impact of information transparency on their economic security. Results of the study are: visualization and analytical data processing of two independent monitoring of websites of higher educational institutions that have been conducted in Ukraine in order to establish their level of information transparency; indicators and indices, which held diagnostics of information transparency of institution of higher education are studied. The fact of unequal content of universities websites even with legally prescribed data was found out. The conclusion about the need to improve information transparency of higher education in particular through the timely filling the content of its official website was grounded. It was proved that the official website of institutions of higher education is strategically important tool of information policy by which universities can find students who meet the university interests.

Keywords: *institution of higher education, economic security, information transparency, official website, ranking.*

Постановка проблеми

Рейтинг прозорості університетів є одним із багатьох механізмів забезпечення якості вищої освіти, які свідчать про готовність університетів до відкритості та інформування власних студентів і викладачів, а також широкої громадськості про власну політику через свої сайти. Відкритість інформації не є запорукою високої якості освіти, проте вона є необхідною умовою для усвідомленого вибору абітурієнтів, студентів та викладачів, що, в свою чергу, безпосередньо впливає на імідж навчальних закладів, їхній фінансовий стан, а отже, й економічну безпеку.

Доступ до інформації слугує основою для впровадження дієвих механізмів забезпечення якості освіти, що особливо стає актуальним за умов автономізації, що розпочалася у системі вищої освіти України і повинна супроводжуватися прозорістю та відкритістю інформації про діяльність університетів для викладачів, студентів, абітурієнтів та широкої громадськості.

Доступ до інформації став одним із 10 стандартів внутрішнього забезпечення якості вищої освіти (ESG), які затверджені на останній конференції міністрів освіти країн Європейського простору вищої освіти. Володіючи інформацією про навчальні програми, абітурієнти та студенти здатні зробити більш зважений вибір щодо свого майбутнього фаху. Фінансова прозорість – це запорука довіри суспільства і, що важливо для майбутнього розвитку, донорів та меценатів. Адміністративна прозорість є підвалиною для поширення інформації про права та обов'язки усіх учасників освітнього процесу, боротьби з порушенням їхніх прав, корупцією, кумівством та непотизмом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Комунікаційні властивості веб-сайту висвітлено в роботах: Л.В. Калашникової [1], А.А. Кисельової [2], А.В. Феценка [3], А.М. Шелестової [4] та інших. Кожен із цих дослідників вивчає веб-сайти як канали комунікації, але у різних аспектах. Із прийняттям нового Закону України «Про вищу освіту» та низки нормативних актів виникає необхідність вивчити сучасні вимоги до контенту офіційних веб-сайтів ВНЗ [5-6].

Національне опитування студентів, проведене у лютому 2016 року компанією GfK на замовлення CEDOS, показало, що сайти університетів були джерелом інформації під час вибору вищого навчального закладу (ВНЗ) для 56% теперішніх

студентів [7]. Цей показник має тенденцію до зростання. Нові покоління вступників будуть дедалі більше спиратись на сайти університетів, обираючи свою майбутню спеціальність та ВНЗ. У таких умовах сайт стає стратегічно важливим інструментом інформаційної політики, за допомогою якого ВНЗ має змогу знаходити абітурієнтів, які відповідають вимогам університету. Водночас згадане опитування показує, що 59% студентів відчували брак інформації під час вибору університету. У питанні множинного вибору найбільше відповідей набрала нестача інформації про перспективи працевлаштування (22%), бази та можливості практики (18%), програми міжнародних обмінів (16%) та інформації про сам зміст програм і дисциплін (15%), кваліфікацію викладачів (13%) [7].

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

Незважаючи на значні здобутки науковців та проведені науково-прикладні дослідження, питання впливу інформаційної прозорості ВНЗ на їхню економічну безпеку вивчене недостатньо глибоко, що й зумовило проведення дослідження.

Формулювання цілей статті

Метою статті є вивчення результатів моніторингу веб-сайтів ВНЗ та встановлення впливу інформаційної прозорості на їхню економічну безпеку.

Виклад основного матеріалу дослідження

За останній час в Україні проводилось два незалежних моніторинги веб-сайтів ВНЗ з метою встановлення рівня їхньої інформаційної прозорості. Так, **Інститут розвитку регіональної преси** оприлюднив результати моніторингу відкритості 101 веб-сайту вищих навчальних закладів (ВНЗ) України [8]. Моніторинг проведено у співпраці з Міністерством освіти і науки України з метою оцінки якості інформування іноземних громадян про умови вступу до ВНЗ України та про навчання в них. Під час моніторингу експерти перевірили, чи оприлюднено на офіційних веб-сайтах ВНЗ України відомості про: факультети, інститути та інші структурні підрозділи, які надають освітні послуги іноземним громадянам; умови прийому на навчання до ВНЗ, в тому числі іноземних громадян та осіб без громадянства; загальну інформацію про навчальний процес для іноземних студентів; інформацію про програми та курси, що викладаються іноземними мовами; інформацію про перебування іноземних громадян в Україні та іншу інформацію, необхідну для іноземних студентів, у тому числі, чи викладена ця інформація іноземними мовами.

Середній показник інформаційної відкритості веб-сайтів ВНЗ України, щодо яких проводився в 2015 році моніторинг, становить 38,97% (рис.1). Лідером рейтингу став веб-сайт Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» з коефіцієнтом 63,87%, друге місце посів Маріупольський державний університет (61,72%), третє — Одеська державна академія технічного регулювання та якості (60,82%).

Кількість веб-сайтів ВНЗ з показником відкритості понад 50% всього 13, показник відкритості від 40% до 50% мають 35 сайтів; показник відкритості менше 40% у 53 сайтів, які було досліджено. Отримані результати свідчать про суттєві відмінності в повноті, змісті та структурі інформаційного наповнення веб-сайтів вищих навчальних закладів.

Другий моніторинг було проведено **аналітичним центром CEDOS** (далі – Центр). Центр здійснив контент-аналіз інформації, оприлюдненої на офіційних сайтах університетів, їхніх факультетів та кафедр, а також відповідей на інформаційні запити, надіслані до керівників вищих навчальних закладів за 2015-2016 рр. [9-10]. Центром було обрано 6 складових (індикаторів), за якими виставлялись оцінки: адміністративна, фінансова прозорість, стратегічний план розвитку, ін-

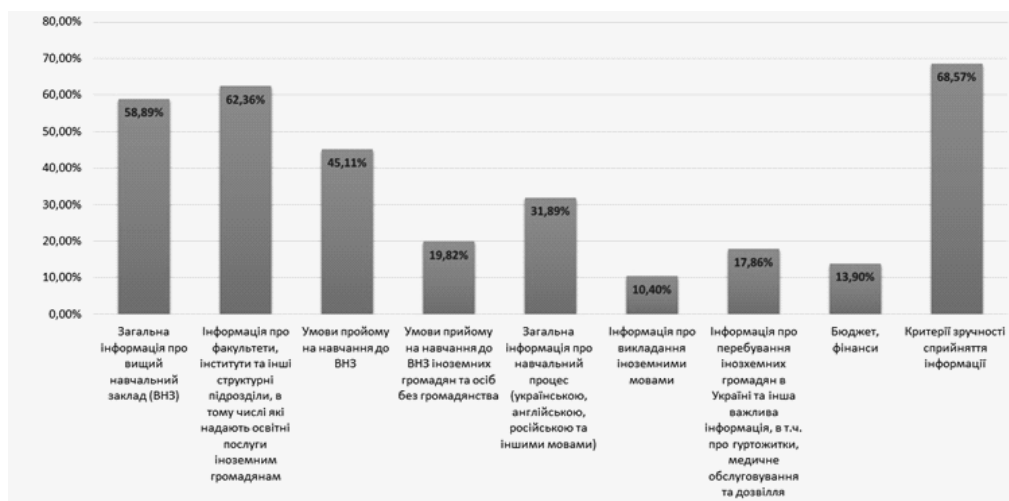

Рис. 1. Середній показник інформаційної відкритості веб-сайтів ВНЗ України, щодо яких проводився в 2015 році моніторинг

Джерело: [8]

формація про можливості працевлаштування для випускників, інформація про можливості міжнародного обміну, інформування про зміст навчання.

Дослідження охопило усі державні та комунальні університети, академії та інститути, крім вишів силових структур, які мають специфічний режим доступу до інформації. Мова йде про 186 ВНЗ, в яких навчається 1,25 млн осіб, тобто понад 91% усіх студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації за старою класифікацією (рис. 2).

За *узагальнюючим показником* даного моніторингу, лідером рейтингу став Національний університет «Києво-Могилянська академія» (72,2 бала), друге місце посів Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» (67 балів), третє – Національний університет біоресурсів і природокористування (66,8 бала).

Вивчення окремих індикаторів, що входять до загального індексу, дало можливість зробити наступні висновки. Так, індикатор «*Зміст навчання*» показує, наскільки ВНЗ використовує свою веб-сторінку для інформування про зміст власних навчальних програм, кадровий потенціал та систему оцінювання. Якщо оцінювана інформація знаходилась лише у внутрішній мережі ВНЗ (доступ через логін та пароль), то це у дослідженні не враховувалось, адже до відповідної інформації не мають доступу зацікавлені абітурієнти (рис. 3). Лідерами за результатами оцінювання даного індикатора стали: Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка (32 бали), Національний університет «Львівська політехніка» (31,8 бала) та Уманський державний педагогічний університет ім. Павла Тичини (31,4 бала). При цьому На-

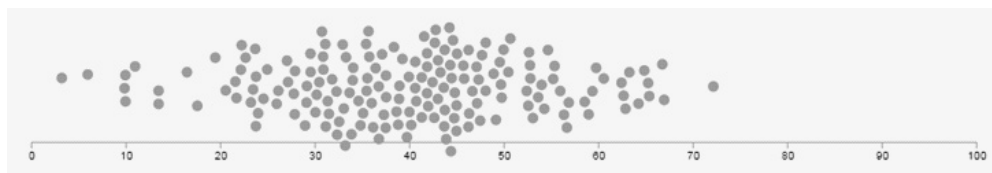

Рис. 2. Загальний індекс інформаційної прозорості сайтів ВНЗ

Джерело: [10]

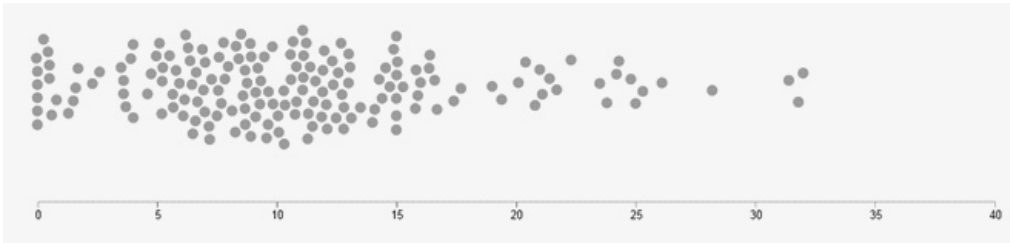

Рис. 3. Інформаційна прозорість ВНЗ за показником «Зміст навчання»

Джерело: [10]

ціональний університет «Києво-Могилянська академія» – лише на четвертому місці (28,2 бала).

На нашу думку, недооцінювання зазначеного індикатора може призвести до зменшення числа потенційних абітурієнтів, а отже і до зниження рівня економічної безпеки ВНЗ.

Індикатор «Фінансова прозорість» у першу чергу відображає, наскільки університети виконують вимоги Закону «Про вищу освіту» [5], та вимоги інших нормативних документів [6] щодо публікації своєї фінансової документації у відкритому доступі або ж надання її за запитом (рис. 4).

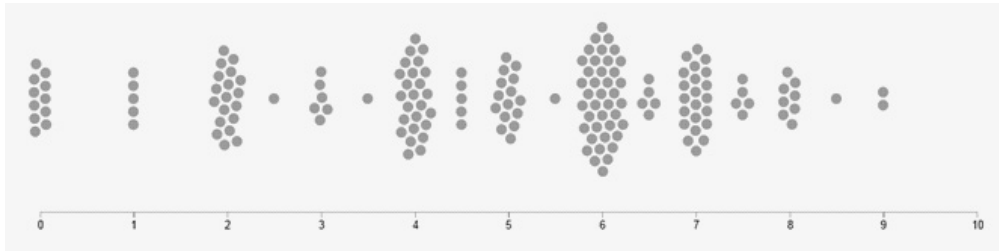

Рис. 4. Інформаційна прозорість ВНЗ за показником «Фінансова прозорість»

Джерело: [10]

Очолюють рейтинг за зазначеним індикатором Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» (9 балів), Львівський національний університет ім. Івана Франка (9 балів) та Донецький національний університет економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського (8,5 бала). На нашу думку, це свідчить про ефективне управління фінансовими коштами в зазначених університетах, що позитивно впливає на їхню економічну безпеку.

Індикатор «Адміністративна прозорість» відображає, наскільки ВНЗ виконує вимоги Закону «Про вищу освіту» щодо відкритості дисертацій, основних положень ВНЗ, інформації про його керівні органи, а також наскільки ВНЗ дотримується прозорості у своїй кадровій політиці, зокрема під час оголошення конкурсів на вакантні посади (рис. 5).

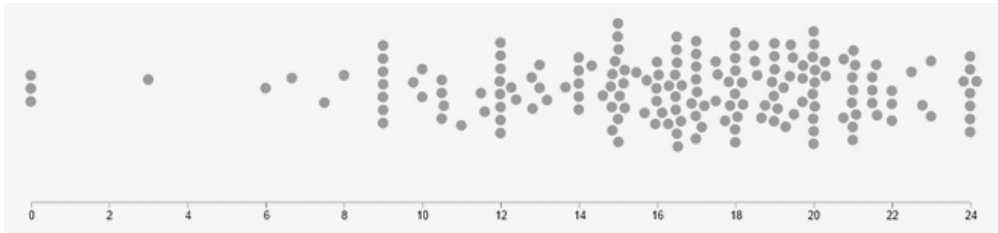

Рис. 5. Інформаційна прозорість ВНЗ за показником «Адміністративна прозорість»

Джерело: [10]

Найвищий бал (24) отримали наступні ВНЗ: Львівський інститут економіки і туризму, Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка, Кіровоградський національний технічний університет, Київський університет ім. Бориса Грінченка, Київський національний торговельно-економічний університет, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Дніпродзержинський державний технічний університет та Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди. На нашу думку, інформаційна прозорість при прийнятті управлінських рішень у навчальній, науковій та інших сферах позитивно впливає на їхню економічну безпеку.

Індикатор «*Стратегічний план розвитку*» відображає, чи ВНЗ здійснює стратегічне планування, а також наявність компонентів у стратегії (рис. 6).

Рис. 6. Інформаційна прозорість ВНЗ за показником «Стратегічний план розвитку»

Джерело: [10]

Лідерами за результатами оцінювання даного індикатора стали ВНЗ, які отримали найвищий бал (10), а саме: Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника, Кременчуцький національний університет ім. Михайла Остроградського, Національний гірничий університет України та Одеський національний економічний університет. Вважаємо, що ознайомлення громадськості зі стратегією розвитку ВНЗ сприятиме підвищенню рівня їхньої економічної безпеки.

Індикатор «*Можливості працевлаштування*» відображає, наскільки ВНЗ готовий сприяти подальшому працевлаштуванню студентів (рис. 7).

Рис. 7. Інформаційна прозорість ВНЗ за показником «Можливості працевлаштування»

Джерело: [10]

Найвищий бал (8 балів) отримали такі ВНЗ: Одеський національний економічний університет, Харківський національний університет радіоелектроніки, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Національний університет водного господарства та природокористування, Луцький національний технічний університет, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Українська академія банківської справи Національного банку України, Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана, Одеський національний політехнічний університет, Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова, Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького.

На наш погляд, і це підтвердило проведене дослідження, найбільшою популярністю серед студентів користуються лише ті навчальні заклади, які активно допомагають у пошуку місць практики та сприяють подальшому працевлаштуванню студентів.

Останнім індикатором став «Міжнародний обмін», за допомогою якого зрозуміло, на скільки ВНЗ сприяє академічній мобільності студентів (рис. 8).

Рис. 8. Інформаційна прозорість ВНЗ за показником «Міжнародний обмін»

Джерело: [10]

На рис. 8 досить чітко можна побачити, що лише незначна кількість ВНЗ активно сприяє міжнародній мобільності своїх студентів. Максимальний бал отримали такі університети, як: Чернігівський національний технологічний університет, Національний університет «Києво-Могилянська академія», Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького, Національний авіаційний університет, Одеська національна академія зв'язку ім. О.С. Попова.

Отже, недостатній рівень міжнародної мобільності знижує загальний рейтинг ВНЗ та, враховуючи євроінтеграційні процеси, негативно відображається на їхньому стратегічному розвитку, а отже, й на їхній економічній безпеці.

Висновки

Аналіз результатів двох незалежних моніторингів веб-сайтів вищих навчальних закладів України державної форми власності, які було проведено у 2015 році, дали можливість встановити факт суттєвої відмінності між структурою та змістом інформаційного наповнення їхніх веб-сайтів. Основними показниками інформаційної прозорості в процесі здійснення моніторингів було визначено: середній показник інформаційної відкритості веб-сайтів ВНЗ України, загальний індекс інформаційної прозорості сайтів ВНЗ, інформаційна прозорість ВНЗ за показником «Зміст навчання», інформаційна прозорість ВНЗ за показником «Фінансова прозорість», інформаційна прозорість ВНЗ за показником «Адміністративна прозорість», інформаційна прозорість ВНЗ за показником «Стратегічний план розвитку», інформаційна прозорість ВНЗ за показником «Можливості працевлаштування», інформаційна прозорість ВНЗ за показником «Міжнародний обмін». Аналіз результатів моніторингу за вищенаведеними показниками свідчить про необхідність підвищення рівня інформаційної відкритості ВНЗ, зокрема через розширення інформації щодо внутрішньої системи забезпечення якості ВНЗ та своєчасне наповнення контентом його офіційного сайту. Встановлено, що інформаційна прозорість вищих навчальних закладів безпосередньо впливає на їхню економічну безпеку. Однак для встановлення характеру такого впливу необхідно, з одного боку, розширити перелік показників-індикаторів оцінки інформаційної прозорості ВНЗ, а з іншого, пов'язати їх із рівнем його економічної безпеки.

Однак у подальших дослідженнях слід також врахувати наступне. Обидва з проведених моніторингів не враховували веб-сайти приватних навчальних закладів, що не може повною мірою відображати загальну ситуацію щодо всіх ВНЗ

України. Дослідження враховували більшість критеріїв для визначення інформаційної прозорості ВНЗ, передбачені законом України «Про вищу освіту» та нормативних документів МОН, але не враховували європейські стандарти. Жодне з проведених досліджень не врахувало складність чи легкість у пошуку зазначеної інформації на веб-сайтах ВНЗ, а лише їх наявність, що не може повною мірою свідчити про інформаційну прозорість, оскільки архітектура сайтів деяких ВНЗ є досить складною для пошуку потрібної інформації. Визначені недоліки у результатах проведених досліджень викликають необхідність у проведенні моніторингу веб-сайтів ВНЗ, який би враховував процес пошуку зазначеної інформації.

Література

1. *Калашникова Л.В.* Інтернет-сайти вищих навчальних закладів як інноваційні канали комунікацій в умовах формування інформаційного суспільства України : дис. канд. соціол. наук / Л.В. Калашникова. – Харків, 2005. – 175 с.
2. *Кисельова А.А.* Архівні ресурси України в глобальній інформаційній мережі: види, доступ, перспективи : автореф. дис. канд. іст. наук : спец. 07.00.10 «Документознавство, архівознавство» / А.А. Кисельова; Держ. ком. арх. України, Укр. НДІ арх. справи та документознавства. – К., 2005. – 19 с.
3. *Фещенко А.В.* Веб-сайт університета в современном информационно-коммуникационном пространстве [Електрон. ресурс] / А.В. Фещенко. – Режим доступу : <http://ido.tsu.ru/files/pub2010/Feshenko.pdf>
4. *Шелестова А.М.* Веб-сайт ВНЗ як комунікаційне середовище функціонування електронної навчальної документації / А.М. Шелестова // Бібліотекознавство. Документознавство. Информология. – № 4. – 2011. – С. 47-53.
5. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII в редакції від 05.01.2017 р.: [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
6. Деякі питання оприлюднення інформації про діяльність вищих навчальних закладів: [Електронний ресурс] – Режим доступу : Наказ МОН № 166 від 19.02.15 року http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/46683/
7. Соціально-економічний портрет студентів: результати опитування : GfK Ukraine – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.gfk.com/uk-ua/rishennja/news/sotsialno-ekonomichniy-portret-studentiv-rezultaty-opytuvannia/>
8. Рейтинг інформаційної відкритості сайтів вищих навчальних закладів України : Інститут розвитку регіональної преси. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://irrp.org.ua/rezultaty-monitoryngu-vidkrytosti>.
9. Моніторинг прозорості національних ВНЗ 2015 [Електронний ресурс] // CEDOS – аналітичний центр. – Режим доступу : <http://cedos.org.ua/uk/ranking-15>.
10. Моніторинг прозорості національних ВНЗ 2016 [Електронний ресурс] // CEDOS – аналітичний центр. – Режим доступу : <http://cedos.org.ua/uk/ranking-16>.